

Ašot Ovakimjan

KOPITAR IN ARMENCI

Znameniti slovenski učenjak-slavist Jernej Kopitar je vse življenje kazal veliko zanimanje za kulturno dediščino drugih narodov in bil v stiku z njihovimi najvidnejšimi predstavniki. Izredno izobražen in z enciklopedičnim znanjem se je pogosto odzval s članki, recenzijami inoticami na študije in različne dogodke v kulturnem življenju, ki so zbudili njegovo pozornost. Razmere na Dunaju, ki ni bil središče in kulturni center samo za narode habsburške monarhije, temveč tudi za tiste, ki so bili prisiljeni razvijati svojo kulturo in znanost zunaj svoje domovine, podjarmljene od tujcev, za Srbe, Bolgare, Grke, Romune, Albance, Žide, Armence, so bile ugodne za vzpostavljanje osebnih stikov, za medsebojno bogatitev in seznanjanje z zgodovino in kulturo teh narodov. Najbolj očiten primer takšnega duhovnega zблиžanja je bilo prijateljstvo in sodelovanje Jerneja Kopitarja s srbskim prosvetiteljem Vukom Karadžićem. Ob tem pa se v nobeni od nam znanih raziskav, posvečenih življenju in delu velikega slovenskega učenjaka, razen nekaj vrstic v knjigi N. Petrovskega,¹ ne omenjajo njegovi stiki s predstavniki armenskega naroda in njegovi članki o Armencih.

V resnici ni o Kopitarjevih zvezah z Armenci prav dosti podatkov, čeprav jih je dovolj, da lahko potrdimo njegovo zanimanje za Armence in armensko kulturo. O neposrednih Kopitarjevih stikih z Armenci lahko govorimo od leta 1811, ko se je na Dunaju pojavila armenska katoliška kongregacija mehtaristov, mhitaristov. Kongregacija, ustanovljena 8. septembra 1701 v Carigradu, je dobila ime po svojem ustanovitelju Mhitarju Sebastaciju (1676—1749), vidnem armenskem prosvetitelju, javnem in verskem delavcu, znamenitem filologu in sestavljalcu slovarja armenskega jezika. Vatikan je že leta 1712 priznal Mhitarja za vrhovnega vodjo (abba = oče) kongregacije, leta 1717 pa je s posebnim dekretom dal kongregaciji na voljo otok San Lazzaro blizu Benetk z istoimenskim samostanom. V Vatikanu so se zelo dobro zavedali, da bi bili Mhitar in njegovi sodelavci v veliko pomoč pri širjenju katolištva na Vzhodu. Kar pa zadeva same armenske duhovnike, so se tudi ti zavedali, da bodo morali s tem, ker so v središču Evrope, ker pomagajo prosvetljevati svoj narod in obenem seznanjajo Evropejce z Armenijo in armensko kulturo, biti po eni strani pod budnim nadzorom Vatikana in izpolnjevati njegova navodila, po drugi strani pa da jih bodo iz krogov armenske apostolske (t. i. armensko-gregorijanske) cerkve nenehno napadali, načenjali z njimi dogmatske spore in jih obtoževali, da hočejo »katolizirati« armenski narod. Če je njihova versko-misijska dejavnost v resnici pogosto bila vzrok za razdore in razhajanja v armenskem okolju, pa je mhitaristom vendarle skoraj vse osemnajsto in prvo polovico devetnajstega stoletja pripadala po pravici vodilna vloga pri razvoju armenske nacionalne kulture, literature, različnih področij znanosti in izdajanja knjig. Leta 1772 je v kongregaciji nastal razkol. Skupina menihov z Astvacaturom Babikjanom (1738—1825) na čelu ni hotela priznati veljavnosti novega statuta in se mu podrediti, zato so jo s pomočjo beneške vlade pregnali iz republike. Nekdanji člani kongregacije (18 ljudi) so se naslednje leto zbrali v Trstu in osnovali novo organizacijo, neodvisno od beneške. Ravno v Trstu so se tudi prvič imenovali »kongregacija mhitaristov«.

¹ Petrovskij N. *Pervye gody dejatel'nosti V. Kopitara. Kazan'*, 1906, str. 442—443.

Zapletene mednarodne razmere ob Napoleonovih osvojitvah in finančne težave so prisilile mhitariste, da so se konec leta 1810 obrnili na cesarja Franca I. s prošnjo, naj jim dovoli preselitev na Dunaj. Prošnja je bila uslišana in že februarja 1811 je bil Babikjanu in njegovim somišljenikom dodeljen v predelu Am Platzl zapuščen kapucinski samostan. Že naslednji mesec so se v samostanu začela pripravljala dela za postavitev tiskarne, ki so jo pripeljali iz Trsta. Ravnatelj tiskarne je postal oče Aristakes Azarjan (1782—1855), ki je pozneje (leta 1826) postal vrhovni abba kongregacije. Po cesarskem privilegiju je tiskarna dobila pravico tiskati knjige »v vzhodnih in zahodnih jezikih« (K. k. priv. Buchdruckerei der Mechitharisten Congregation in orientalischen und occidentalischen Sprachen). Prva knjiga, ki so jo natisnili dunajski mhitaristi, je bilo »Življenje presvete device Marije« (1812) v armenskem jeziku.

Na prihod armenske katoliške kongregacije na Dunaj je takoj postal pozoren Kopitar. Leta 1811 je v *Vaterländische Blätter* objavil krajšo notico »Die Mechitharisten«.² Takoj na začetku ugotavlja: mhitaristi »sind nicht, wie auswärtige Blätter sagen, griechische, sondern armenisch-katholische Mönche«. Potem na kratko sporoča o namenih kongregacije: »Ihre Bestimmung ist die armenische Jugend zu unterrichten, Missionäre für den Orient zu bilden und Bücher für ihre Glaubensgenossen zu verfassen und zu drucken.« Slovenski učenjak opozarja tudi na to, da ima kongregacija lastno tiskarno za zahodne in vzhodne jezike. V sklepu pravi: »der Ertrag derselben und die Unterstützung ihrer Glaubensgenossen reicht zu ihrem Unterhalte hin. Das obenerwähnte Kloster wurde ihnen nicht geschenkt, sondern nur auf so lange eingeräumt, als sie dem Staate nicht zur Last fallen und in geistlichen und weltlichen Angelegenheiten sich genau nach den Landesgesetzen benehmen werden. Die Nichterfüllung dieser Bedingungen macht sie des Schutzes verlustig.« Omenjen je tudi poglavar kongregacije — nadškof Astvacatur Babikjan (Adeodatus Babich). Povedati je treba, da je Kopitarjeva notica v bistvu kratek povzetek sklepa cesarja Franca I. z dne 5. decembra 1810 in na tej osnovi izdanega dekreta o dejavnosti kongregacije.³

Kmalu se je v istem časopisu pojavila druga Kopitarjeva notica pod naslovom »Noch etwas über die Mechitharisten«,⁴ kjer je dejavnost kongregacije takole označena: »Der Orden der Mechitharisten gehört unter die ehrwürdigsten Institute.« Vse življenje je Kopitar sanjaril o tem, da bi ustvaril univerzalen črkopis za vse slovanske narode, zato je popolnoma razumljivo njegovo zanimanje za črkopise drugih narodov in njihove sestavljalce. V svojih pismih se je večkrat skliceval na armenski črkopis in se navduševal nad njegovim avtorjem Mesropom Maštocem.⁵ V pismu z dne 13. julija 1811 je pisal Dobrovskemu: »Es ist doch kurios, daß nur der Teutone (pur und als Zwitter mit Galliern etc.) so unbehülflich und dumpf unwissend war, das lateinsche Alphabet nicht cum grano salis sich aneignen zu können! Der Armenier Mjesrob« (podčrtal A. O.), »der Kopte, Kyrill, der schlechteste Orientale war mehr Denker! Und dies Joch soll uns ewig drücken?«⁶ In v začetku članka o mhitaristih piše — na osnovi predgovora k »Armenskemu alfabetu« (Rim 1784)⁷ nekdanjega ravnatelja tiskarne rimske propagande Amaduzzija — o prvih armenskih pro-

² *Vaterländische Blätter*. Jahrg. IV., str. 116. — V: Barth. *Kopitars Kleinere Schriften sprachwissenschaftlichen, geschichtlichen, ethnographischen und rechtshistorischen Inhalts*. Hrsg. v. F. Miklosich. Erster Theil Wien, 1857, str. 71.

³ Inglislan V. Hundertfünfzig Jahre Mechitharisten in Wien (1811—1961). Wien, 1961, str. 10—11.

⁴ *Vaterländische Blätter*. Jahrg. IV., str. 163—164. — V: Barth. *Kopitars Kleinere Schriften*, str. 71—73.

⁵ Sv. Mesrop Maštoc (okoli 362—440), sestavljalec armenskega, gruzinskega in aluanskega črkopisa ter začetnik armenskega slovstva, prvi prevajalec, prvi učitelj in utemeljitelj armenske šole, aktiven razširjevalec krščanstva.

⁶ Istočniki dlya istorii slavjanskoj filologii. T. 1. Briefwechsel zwischen Dobrowsky und Kopitar (1808—1828). Hrsg. v. V. Jagić. SPb. 1885, str. 208.

⁷ *Alphabetum armenum cum oratione dominicali salutatione angelica initio Evangelii S. Iohannis et cantico poenitentiae*. Romae 1784. Typis S. Congreg. de propaganda fide. 32 str.

svetiteljih Mesropu Maštocu in Saaku Partevu.⁸ Mesropova zasluga je v tem, da je »statt der unzulänglichen griechischen und anderen Buchstaben, womit seine Landsleute und er selbst bisher ihre Muttersprache nothdürftig und mangelhaft geschrieben hatten, neue, für alle armenischen Laute hinreichende Schriftzeichen erfunden«. Hkrati pa v pripombi Kopitar izraža mnenje: »der Slavenapostel Cyrill im neunten Jahrhunderte hat es kosmopolitisch noch besser gemacht, indem er die griechischen Buchstaben, die er brauchen konnte, beibehielt, und nur für die eigenthümlichen Laute der slavischen Sprache neue Schriftzeichen erfand«. O armenskem jeziku je dunajski slavist zapisal naslednje: »Übrigens haben die Sprachforscher zwischen den Wurzeln, dem grammatischen Bau und der Syntax der altindischen, persischen, armenischen Sprache in Asien und der griechischen, deutschen, lateinischen und slavischen in Europa eine so starke Ähnlichkeit gefunden, dass sie daraus auf einstmalige Einheit dieser Völkerstämme schliessen zu müssen geglaubt haben.«

Kopitarjevo pozornost je najbolj pritegnila zgodovina tiskanja armenskih knjig. Ker niso imeli možnosti za svobodno kulturni razvoj v domovini, ki je bila razdeljena med Turke in Perzije, so se armenski tiskarji bili prisiljeni ukvarjati s prosvetiteljsko dejavnostjo in ustanavljati tiskarne po drugih deželah (Rim, Benetke, Amsterdam, Carigrad, Dunaj idr.). V povzetku Amaduz-zijevega predgovora je Kopitar omenil poslanstvo Voskana Erevancija (Osgan Vartabjed)⁹ v Evropi, pisal o Mhitarju Sebastaciju, o nastanku kongregacije in o njeni plodni založniški dejavnosti. »Heil und Ehre also dem Institute,« je poudarjal slovenski učenjak, »welches die heilige Flamme der Cultur einer so alten, aber jetzt politisch unglücklichen Nation fromm bewahrt, und dem, der ihm Zuflucht und Schutz gewährt.« Ob koncu članka vzklikne Kopitar, očitno z Voskanom Erevancijem pred očmi: »Noch sei uns erlaubt, unsere Leser darauf aufmerksam zu machen, einem Armenier zu Muthe sein musste, der eine Reise von Eriwan bis Venedig und Amsterdam, aus einem Welttheil in den anderen macht, um ein Buch drucken zu lassen. Wie werden wir dann dem Glücke danken, das uns der Civilisation in den Schoss gesetzt!«

Leta 1819 je Kopitar v dunajski reviji *Jahrbücher der Literatur* objavil obširen pregled dvajsetih del italijanskega filologa A. Maia¹⁰ pod skupnim naslovom »Abate Mai's philologische Entdeckungen«. ¹¹ Skrajšan francoski prevod tega članka je bil leta 1820 objavljen v pariški *Revue encyclopédique, ou analyse raisonnée des productions les plus remarquables dans la littérature, les sciences et les arts* (VIII, Octobre, str. 461—476). Med drugimi najdemo pod številkami 10, 16, 18 in 19 recenzije knjig, ki jih je Mai izdal skupaj z armenskim učenjakom O. Zograbanom¹², »Kroniko« Evzebija Cezarejskega (Milan 1818) in vrsto del Filona Aleksandrijskega.¹³ Dela teh antičnih avtorjev se v izvirniku niso ohranila ali pa so ohranjena samo delno in so ostala samo v armenskih prevodih; zaradi tega so ti prevodi za svetovno znanost in literaturo izredno pomembni. Kopitar je kar najvišje ocenil Zograbanovo znanstveno dejavnost, opisal je njegova popotovanja po armenskih kolonijah na Poljskem in Madžarskem, ko je iskal armenske rokopise (1791), ter na kratko označil temeljna dela armenskega filologa. Posebej je omenil Zograbanove za-

⁸ Sv. Saak Partev, Izak Veliki (348—439), armenski katolikos, eden prevajalcev Biblije, je vpeljal obvezen pouk v armenščini.

⁹ Voskan Erevanci (1614—1674), nadškof, izdajatelj knjig, filolog. L. 1662 je po nalogu katolikosa Akopa Džugaecija odpotoval v Evropo, da bi izdal Biblijo in bogoslužne knjige v armenskem jeziku. L. 1664 je v Amsterdamu osnoval armensko tiskarno.

¹⁰ Opat Angelo Maio — Mai (1782—1854), znamenit italijanski klasični filolog, kustos milan-ske knjižnice Ambrósiana.

¹¹ *Jahrbücher der Literatur*. Fünfter Band. 1819. Jänner, Februar, März. Wien. Art. XI., str. 183—200. — V: Jerneja Kopitarja spisov II. del. Srednja doba. Doba sodelovanja v »Jahrbücher der Literatur«, 1818—1834. I. knjiga. 1818—1824. Priredil R. Nahtigal. Ljubljana, 1944, str. 88—106.

¹² Ovannes Zograban (Zograb), (1756—1829), armenski filolog, član beneške kongregacije mhitaristov (do 1817), popotnik. Pripravil je kritično izdajo armenske Biblije (1805), izdal dela Nersesa Snoralija (1827) in drugih klasikov armenske literature. Redni član Azijskega društva v Parizu.

¹³ Ibid., str. 97—100, 105, 106.

sluge za pripravo in izdajo polnega besedila armenske Biblije, basni Mhitarja Goša (1785), ki ga imenuje »einen zweiten Aesopus«¹⁴ in »eine Chrie« (1796), ki jo pripisujejo Movsesu Horenaciju.¹⁵ V zvezi z Zograbanovimi deli se je slovenski učenjak znova dotaknil dejavnosti Mesropa Maštoča, Saaka Parteva in Voskana Erevancija ter pisal o svetovnem pomenu srednjeveške armenske literature in v prvi vrsti »Zgodovine« Movsesa Horenacija. Zanimivo je, da čisto na začetku svojega članka ni pozabil omeniti mhitaristov in njihove založniške dejavnosti: »In Venedig ist eine Congregation gelehrter, armenischer Geistlicher, die unter dem Schutze europäischer Gesetze, und in der Nähe europäischer Kulturmittel des geistigen Gutes ihrer Nation pflegen, d. h. junge Gelehrte (Priester) erziehen, und Bücher drucken. (Ein Nebenzweig davon hat sich in Triest und Wien niedergelassen).« Ker se je veliko del antične in bizantinske literature ohranilo samo v prevodu v armenskih rokopisnih spomenikih, se je Kopitar pridružil Maijevemu stališču in skupaj z njim oznanjal potrebo po preučevanju armenskega jezika in literature: »So wie Europa mehrere Gelehrte zählt, die sich zu ihrem Ruhme mit arabischer, persischer, koptischer, hebräischer, syrischer etc. Literatur abgeben, doch auch einer oder ein Paar, qui sentuit, quam sit laetabile ac gloriosum, singulari aliqua doctrina semet exornare, sich der armenischen annehmen möchten.

Ergo, age, belligerum, quis visere gestit Araxem,
Quisve pharetratos ire per Armenios?«

Tako je bil Kopitar dovolj dobro seznanjen s položajem armenskega naroda in z njegovo večstoletno kulturo. Po našem mnenju pa tudi njegovo zanimanje za kongregacijo mhitaristov in še zlasti za njihovo založniško dejavnost ni bilo naključno. Znani so številni Kopitarjevi poskusi, da bi na Dunaju osnovali slovansko tiskarno, in njegov boj proti privilegiju tiskarne Budimske univerze za tiskanje cirilskih knjig. Leta 1812 je vodil pogajanja z dunajskim tiskarjem I. Schniererjem in srbskim metropolitom Stratimirovičem o nakupu cirilskih črk. Schnierer je kupil cirilske črke in leta 1813 se je v njegovi tiskarni začel tiskati časopis *Novine serbske*. Kar pa zadeva odnose med Kopitarjem in mhitaristi, nimamo danes nobenih podatkov, da bi do neposrednih stikov prišlo. Kljub temu pa lahko na osnovi posrednih podatkov marsikaj domnevamo. Kopitar je bil — kot je znano — vnet katolik in je imel tesne in globoke zveze z Vatikanom in katoliško propagando. Isto lahko rečemo za dunajsko kongregacijo mhitaristov, ki ni bila orodje propagande samo na Vzhodu, temveč tudi v sami Avstriji. Največ knjižne produkcije kongregacije so sestavljale ravno številne izdaje, ki so propagirale katolištvo. Sicer pa je tovrstna literatura sestavljala pomemben delež tudi pri izdajah v poljščini, češčini, slovaščini in hrvaščini. Druga stična točka med Kopitarjem in mhitaristi je lahko bila tudi v dejstvu, da so le-ti imeli v svoji tiskarni cirilske črke. Da je imel Kopitar poslej različne tesnejše stike z armenskimi duhovniki, potrjujejo tudi poznejši viri, zlasti korespondenca Vuka Karadžića.

Sodeč po vsem je Kopitar samo čakal na ustrezno priložnost, da bi izkoristil usluge tiskarne mhitaristov. Takšna priložnost se mu je ponudila leta 1818 v zvezi z izdajo srbskega slovarja Vuka Karadžića. Znano je, da je bilo Schniererju prepovedano izdati slovar, zato se je Kopitar z izgovorom, da se lahko srbski ljudski jezik čisto upravičeno prišteva k vzhodnim jezikom, dogovoril, da so to knjigo natisnili v tiskarni armenske kongregacije. Nedvomno je tudi prav on zaslužen za sklep D. Davidovića, da pri Armencih natisne tri almanaha »Zabavnika« (1818—1821). Tudi v naslednjih letih se je Kopitar aktivno udeleževal dogovarjanj z mhitaristi, da bi v njihovi tiskarni natisnili

¹⁴ Mhitar Goš (1120. leta — 1213), armenski srednjeveški mislec in učenjak, pedagog, pisatelj in javni delavec. Avtor zbornika sodnih zakonov in zbornika »Prilik«.

¹⁵ Movses Horenaci (Horenski), (okoli 410 — konec 5. st.), veliki predstavnik starega armenskega zgodovinsopisja, avtor znamenite »Zgodovine Armenije«, učenec Mesropa Maštoča.

to ali ono srbsko knjigo,¹⁶ leta 1832 pa je pomagal Karadžiću, ko je šlo za izdelavo novih srbskih črk za armensko tiskarno.¹⁷ Konec istega leta je Vuk v pismu nemškemu zgodovinarju Leopoldu Rankeju (27. decembra 1832) zapisal: »Eine Empfehlung von Herr v. Kopitar. Erbhat Ihren Armenier nach Möglichkeit bedient, welcher sehr überrascht war, auch in Wien ein armenisches Kloster und Druckerei zu finden, von welchen Sie ihm nichts gesagt haben.«¹⁸ Žal nismo mogli ugotoviti, kdo je bil Armenec, ki se je na Dunaju srečeval s Kopitarjem po Rankejevem priporočilu. V pismu Dobrovskega Kopitarju z dne 6. oktobra 1826 iz Prage beremo še o enem dejstvu, ki je tako ali drugače povezano z armensko literaturo in mhitaristi: »Ein guter Freund, den ich darum bath, brachte mir von Venedig mit: Preces S. Niersis Clajensis Armeniorum Patriarchae viginti quatuor linguis editae. Venetiis in insula S. Lazari. 1823. Darunter Russ. Polon. Illyr. Serv. Was jetzt Serviane heißt, war ehemals Dalmaticae überschrieben. Legen Sie es doch dem fleissigen Wuk vor. Bey den Mechitharisten muss doch ein Exemplar zu finden seyn.«¹⁹ Knjiga, ki je zbudila takšno pozornost Dobrovskega, je bila izdaja pesnitve-molitve vidnega armenskega pesnika in srednjeveškega misleca Nersesa Šnoralijsa (Klajencija) »Vera« v 24 jezikih, med drugimi tudi v ruskoslovanskem (v knjigi se imenuje ilirski) in v dalmatinskem ikavskem narečju (imenovanem srbski).

Leta 1839 je bila v tiskarni mhitaristov natisnjena tudi Kopitarjeva knjiga »Hesychii glossographi discipulus et epiglossistes russus in ipsa Constantino-poli sec. XII—XIII«. Pred nekaj leti je izšel katalog knjig v slovanskih jezikih, natisnjenih na Dunaju pri armenskih menihih, ki ga je sestavil znani avstrijski slavist G. Wytrzens. V tem katalogu je tudi seznam slovenskih izdaj.²⁰ Naj omenim, da so v različnih letih tu izšle knjige Janeza Bleiweisa, Frana Miklošiča, da sta tu izhajali reviji Zvon pod uredništvom Josipa Stritarja (1870) in Zora (1896—1905).

Kopitarjevi članki o Armencih in o armenski kulturi ter njegovi osebni stiki s predstavniki armenskega naroda na Dunaju pričajo o nenavadno raznovrstnih zanimanjih znamenitega slovenskega učenjaka in o njegovi pozornosti do kulturnih vrednot malih narodov. Nastanek medsebojnih kulturnih odnosov med armenskim in slovenskim narodom, ki sta si po zgodovinski usodi tako podobna, lahko torej v novejšem času povezujemo z imenom Jerneja Kopitarja.

Prevedel Janez Zor

Zusammenfassung

KOPITAR UND DIE ARMENEN

Ašot Ovakimjan

Der berühmte slowenische Gelehrte Jernej Kopitar zeigte sein Leben lang reges Interesse für das Kulturerbe anderer Nationen und stand in Kontakt mit ihren Vertretern. Über seine Kontakte mit den Armenen und der armenischen Kultur schrieb nur N. Petrowskij im Jahre 1906 einige Zeilen nieder. Die wenigen Angaben über diese Kontakte reichen aus, um Kopitars Interesse feststellen zu können. Von unmittelbaren Kontakten kann seit 1811 die Rede sein, als sich in Wien die armenische

¹⁶ Gl.: Vukova prepiska. Knj. I, str. 411, 432, 451; knj. 2, str. 275; knj. 4, str. 31, 328. Gl. tudi A. A. Ovakimjan, Vuk Karadžić i Jermenl. — Bibliografski vjesnik. Cetinje, 1987, br. 2—3, str. 247—260.

¹⁷ Vukova prepiska. Knj. 1, str. 417—418; knj. 5, str. 672.

¹⁸ Vukova prepiska. Knj. 5, str. 658.

¹⁹ Istočniki..., str. 561.

²⁰ Wytrzens G., Die slavischen und Slavica betreffenden Drucke der Wiener Mechtharisten: Ein Beitrag zur Wiener Druck- und zur österreichischen Kulturgeschichte. Wien, 1985, str. 139—142 (Nr. 163 a — 166, 313, 319, 326, 331, 333).

katholische Ordensgemeinschaft der Mechitharisten niederließ. Noch im selben Jahr veröffentlichte Kopitar in den »Vaterländischen Blättern« eine kürzere Notiz unter dem Titel »Die Mechitharisten«. Kurz darauf erschien in derselben Zeitung eine zweite Notiz von Kopitar unter dem Titel »Noch etwas über die Mechitharisten«. Im Jahre 1819 veröffentlichte Kopitar in der Wiener Zeitschrift »Jahrbücher der Literatur« einen umfassenden Bericht über die zwanzig Werke des italienischen Philologen A. Maio, der auch die Angaben über die Zusammenarbeit Maios mit dem armenischen Gelehrten Johann Zograb (Zograbjan) enthält. Kopitars Interesse für die Mechitharisten und ihre Verlagstätigkeit war sicher kein Zufall. Bekannt sind zahlreiche Versuche Kopitars, in Wien eine slawische Druckerei zu gründen. Unter dem Vorwand, daß man die serbische Sprache zu den östlichen Sprachen zählen könnte, vereinbarte Kopitar im Jahre 1818, daß das Serbische Wörterbuch von Karadžić in der Druckerei der armenischen Mechitharisten gedruckt wurde, wo später noch mehrere serbische Bücher erschienen sind. Hier wurde 1839 auch Kopitars Buch »Hesychii glossographi discipulus« gedruckt. Von Kopitars Kontakten zu den Armenen zeugt auch Kopitars Brief an Dobrovski vom 13. 7. 1811, Dobrovskis Brief an Kopitar vom 6. 10. 1826 und der Brief von Karadžić an Ranke vom 27. 12. 1832.

Na sedežu Zveze zgodovinskih društev Slovenije (oddelek za zgodovino Filozofske fakultete, YU-61000 Ljubljana, Aškerčeva 12/I, telefon (061) 332 611, int. 210) lahko naročite še nekaj letnikov predhodnika »Zgodovinskega časopisa« — revije »Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo«. V Glasniku je objavljena vrsta razprav, ki so še danes ohranile svojo znanstveno vrednost. Vsem ljubiteljem zgodovinskega branja, posebej pa še raziskovalcem naše zgodovine zato priporočamo, da si omislijo komplet dostopnih števil »Glasnika Muzejskega društva za Slovenijo« (GMDS).

Cene so razprodajne in so za posamezne številke naslednje:

GMDS 1/1919-20 — 10 din	GMDS 16/1935, št. 3-4 — razprodan
GMDS 2-3/1921-22 — razprodan	GMDS 17/1936 — razprodan
GMDS 4-6/1923-25 — 10 din	GMDS 18/1937, št. 1-2 — razprodan
GMDS 7-8/1926-27 — 12 din	GMDS 18/1937, št. 3-4 — razprodan
GMDS 9/1928 — razprodan	GMDS 19/1938, št. 1-2 — razprodan
GMDS 10/1929 — razprodan	GMDS 19/1938, št. 3-4 — razprodan
GMDS 11/1930 — razprodan	GMDS 20/1939 — razprodan
GMDS 12/1931 — razprodan	GMDS 21/1940 — razprodan
GMDS 13/1932 — razprodan	GMDS 22/1941, št. 1-2 — razprodan
GMDS 14/1933 — razprodan	GMDS 22/1941, št. 3-4 — 12 din
GMDS 15/1934 — razprodan	GMDS 23/1942 — razprodan
GMDS 16/1935, št. 1-2 — razprodan	GMDS 24/1943 — 80 din
	GMDS 25-26/1944-45 — 12 din

Kazalo k zgodovinskim publikacijam Muzejskega društva za Slovenijo velja 4 dinarje.

Člani slovenskih zgodovinskih in muzejskih društev imajo na navedene cene 25-odstotni popust, študentje pa 50-odstotni popust. Za nakup kompleta GMDS odobravamo poseben popust. Za naročila iz tujine zaračunamo 60-odstotni pribitek in dejanske poštno stroške.